

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Reet Lulla

11-14 aastaste Eesti poiste suhtlemisärevus, -valmidus ja suhtlemiskompetentsus

Uurimistöo

Juhendaja: Ada Urm

Läbiv pealkiri: Eesti poiste suhtlemiskäitumine

Tartu 2014

Kokkuvõte

11-14 aastaste Eesti poiste suhtlemisärevus, -valmidus ja suhtlemiskompetentsus

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida Eesti koolide 11-14 aastaste poiste hinnanguid oma suhtlemisärevusele, -valmidusele ja suhtlemiskompetentsusele ning võrrelda tulemusi varem läbi viidud uurimustega Eestis (Polt 2005, Meldo 2004). Lisaks vaadeldi, kas tajutud edukus mõnes õppeaines on seotud uuringus osalejate suhtlemiskäitumisega. Uuringus osales kokku 215 poissi, kes täitsid kolm küsimustikku: PRCA-24, WTC, SPCC ja lisaküsimused õppeainete kohta. Leiti, et tänapäeval on poiste suhtlemisärevus pigem langenud, kuid samas on poiste suhtlemisvalmidus madalam, võrreldes nende eakaaslastega aastal 2005. Madal suhtlemisärevus, keskmiselt kõrgem suhtlemisvalmidus ning kõrge tajutud suhtlemiskompetentsuse iseloomustab neid poisse, kes tunnevad ennast koolis tugevalt oma emakeeles ning erinevates võõrkeeltes. Kõrge suhtlemisärevus on aga poistel, kes peavad oma tugevaimaks õppeaineks koolis kunstiõpetust.

Märksõnad: teismelised, suhtlemisärevus, suhtlemisvalmidus, suhtlemiskompetentsus, PRCA-24, WTC, SPCC.

Abstract

Communication Apprehension, Willingness to Communicate and Communication Competence of 11 to 14 Year-old Estonian boys

The aim of this study was to examine how secondary elementary school boys, between 11 to 14 years of age, evaluated their own communication apprehension, willingness to communicate and self-perceived communication competence and also to compare the results with previously made studies in Estonia (Polt 2005, Meldo 2004). Additionally, it was examined, whether the perceived success in some subjects at school are related to the study participants' interpersonal behavior. A total of 215 participants completed three questionnaires: PRCA-24, WTC, SPCC and extra questions about the school subjects. Comparison with Polt 2005 year results, boys evaluated their communication apprehension lower, also the willingness to communicate has dropped comparing the results of peers in 2005. From the average, lower communication apprehension, higher willingness to communicate and higher evaluated self-perceived communication competence characterized students who felt confident in native language or foreign language in school. Students who evaluate their strongest subject as “art”, showed highest level of communication apprehension.

Key words: teenagers, communication apprehension, willingness to communicate, communication competence, PRCA-24, WTC, SPCC.

Sissejuhatus

Suhtlemine on evolutsiooniliselt vajalik, et indiviidist areneks välja isiksus. Suhtlemisoskus ja kuulumine sotsiaalsetesse gruppidesse on kujunenud põhivajaduseks, mille abil inimene omandab arenenud mõtlemisvõime (Bachmann, Maruste 2008). Erinevate uuringute põhjal veedab inimene kuni 70% oma ärkveloleku ajast mingil viisil suheldes (Niiberg 2011). Suhtlemisviise on erinevaid: vahetult silmast silma, internetis sotsiaalvõrgustikes, telefoni või kirja teel. Suhtlusolukorrad toimuvad tavaliselt perekonna ringis, tuttavate-sõpradega, lisaks ametlikul tasandil õpetaja, tööandja ja alluvatega, samuti tuleb aeg-ajalt suhtlust alustada võhivõõraga või suhelda suurema grupiga näiteks koosolekul või avalikul esinemisel.

Oluline märksõna, mida kasutatakse üha enam, on suhtlemiskompetentsus, Tänapäeval on oluline olla sotsiaalselt aktiivne ja kompetentne ning seda juba varases lapsepõlves. Kahjuks ei ole need oskused kõikidel inimestel ühte moodi välja arenenud. Koolis kohtame tihti lapsi, kes on vaiksed ja tagasihoidlikud, nad ei tõsta kunagi kätt, et vabatahtlikult klassi ees esineda, samuti on passiivsed teiste klassikaaslastega suhtlemisel. Kool on aga sotsiaalne koht ning kogu õppimine on sotsiaalne protsess (Zins, Bloodworth 2007), seega võivad suhtlemisoskused ja suhtlemiskäitumine mõjutada kogu õppeprotsessi. Sellest tulenevalt on oluline uurida, kui palju on suhtlemisärevuse all kannatavaid lapsi Eestis ning kas tajutud edukus teatud õppeaines võib olla seotud üldise suhtlemisärevuse, kompetentsuse ja –valmidusega koolis.

Põhjusel, et suhtlemisoskuste ja -kompetentsi osakaal koolis on tähtis, on ka varasemalt seda teematikat põhjalikult uuritud nii Eestis kui ka mujal maailmas. Polt (2005) on oma magistritöös uurinud Eesti koolide viiendate, seitsmendate ja üheksandate klasside õpilaste suhtlemisärevust, - valmidust ja –kompetentsi, aasta varem on Meldo (2004) samal meetodil uurinud gümnaasiumi õpilasi. Meldo ja Polti tulemused erinevad küllaltki olulisel määral, mis võiks ümber lükata väite, et suhtlemisärevus on ajas püsiv (McCroskey, Richmond 1991).

Käesolevas töös soovin ma keskenduda just põhikoolis õppivatele poistele, vanuses 11-14 eluaastat, sest Polti (2005) töös selgus, et poisid ja tüdrukud erinevad olulisel määral suhtlemisärevuse, -valmiduse ja -kompetentsuse osas. Just selles vanuses on poiste näitajad enamasti madalamad kui tüdrukute omad.

Suhtlemisoskused

Uuringud on näidanud, et 40% inimestest peavad ennast tagasihoidlikuks ja ligi 80% küsitletutest on elus olnud perioode, mil nad on tundnud ennast liiga tagasihoidlikuna erinevates situatsioonides suhtlemises (McCroskey, Richmond 1986). Tagasihoidlikkust on käsitletud kui kalduvust mõnele suhtlemishäirele nagu näiteks suhtlemisärevus, mille all kannatab Pearsoni ja Nelsononi (1999) andmete tuginedes koguni iga viies laps koolis. Lisaks kannatab sotsiaalfoobia all 12.1% kogu inimkonnast (Klessner, Berglund 2005). Neid andmeid vaadates, tähendab see kooli kontekstis seda, et kui ühes klassis on keskmiselt 30 õpilast, siis neist on ennast mingil eluperioodil häbelikuks pidanud 24, kellest 12 tunneb end igapäevaselt liialt häbelikuna, 6 kannatab sotsiaalse ärevuse all ning omakorda 3-4 õpilast sotsiaalfoobia all.

Suhtlemisärevus on omakorda tihedalt seotud lapse suhtlemisvalmidusega ja hinnangule oma suhtlemiskompetentsusele. Kõrgema suhtlemisärevusega lapsed hindavad ka oma suhtlemisoskuseid madalamaks ning on vähem valmid erinevates situatsioonides ise suhtlust alustama (McCroskey ja Richmond, 1991; 1992; Teven, Richmond 2010; Wrench, Brogan 2008; Pearson, Child 2011). Tihtipeale ei olegi oluline reaalne suhtlemiskompetentsuse tase, vaid see, millise hinnangu laps ise annab oma suhtlemisoskustele. Mida kõrgemalt hindab inimene enda suhtlemiskompetentsust, seda suurema tõenäosusega on ta valmis alustama suhtlust teiste inimestega, olenemata sellest, kui head on tegelikult tema suhtlemisoskused ja –kompetentsus (McCroskey, Burroughs 1990; Teven, Richmond 2010).

Donovan ja MacIntyre (2004) uurisid erinevas vanuses kooliõpilasi ja leidsid, et suhtlemisvalmidus ei ole ajas püsiv: erinevas vanuses õpilased hindasid oma suhtlemisvalmidust erinevalt ning tulemustest ei ilmnunud kindlat suunda ega seost vanuse ja suhtlemisvalmiduse vahel.

Tänapäeva suhtluses mängib suurt rolli internet, kus leiab aset suur osa suhtlemisest. Kui 2005 aastal kasutasid 34% 6-7 aastaseid lapsi internetti, siis 2012 aastaks oli koolieelikute internetikasutus tõusnud 68%-le (Holloway, Green, 2013). Eestis kasutab 9-16 aastastest noortest internetti 96%, neist igapäevaselt 83%. 50% lastest tunnistab, et interneti kasutamine pärsib teisi aktiivseid tegevusi – nende näitajatega on Eesti esimesel kohal Euroopas (Haddon,

Leslie 2013). Seoses pideva interneti kasutuse kasvuga jääb noortel järjest vähem aega silmast-silma, vahetuks suhtlemiseks, mis võib põhjustada suhtlemisärevuse kasvu ja suhtlemisvalmiduse langust erinevates olukordades, seda just poiste ja noorte meeste seas (Mazalin, Moore 2004). Teistpidi aga annab arvutiekraani tagant suhtlemine tagasihoidlikele lastele kindlust ning vähendab nende suhtlemisärevust (Hammik, Lee 2014).

Suhtlemisärevus

Suhtlemisärevus on ärevus või hirm, kaasneb kartusega inimese või inimestega suhtlemise ees (McCroskey, Richmond 1991). Suhtlemisärevus on pigem omadus, tuleb ilmsiks teatud juhtudel, harvemini viitab tõsisele tervise probleemile (Donaldson 2011). Suhtlemisärevuse sümptomid jagunevad kaheks: Psühholoogilised ehk sisemised ja somaatilised ehk välised mõjud. Sisemiste mõjude seas on pidev muretsemine, hirm ja ebakindlus eesoleva suhtlusolukorra pärast, kardetakse sõnu segamini ajada ja ennast rumalaks teha. Somaatilised näitajad võivad olla näiteks käte higistamine, südame löökide kiirenemine ja hingamissageduse suurenemine, punetav nägu või kael

McCroskey ja Richmond (1991) väidavad, et suhtlemisärevus on ajas küllaltki püsiv, see on otseselt seotud isiksuseomadusega. Näiteks kõrge suhtlemisärevusega inimesed on pigem introvertsed ja neurootilised. Samas madala suhtlemisärevusega inimesed on enamasti ekstraverdid (Neuliep, Chadour ja McCroskey, 2003; Wrench, Brogan 2008).

Samas Rubin, Grham jt (1990) on samal ajal jõudnud 4 aasta pikkuse uuringu käigus tulemusele, et suhtlemistreening aitab kaasa suhtlemisoskuste paranemisele ja –ärevuse langemisele, mis tähendab, et suhtlemisärevust on võimalik treeningu abil vähendada.

Suhtlemisärevuse, -valmiduse ja -kompetentsuse seos õpiedukusega

Kuigi laste õpiedukust koolis mõjutavad mitmed tegurid – vaimne võimekus, intelligentsus, perekonna, õpetajate ja klassikaaslaste toetus, vanuseline valmisolek kooliks, on mitmed uuringud tõestanud, et head hinded on tugevalt positiivses korrelatsioonis kõrge suhtlemiskompetentsuse ja madala suhtlemisärevusega. Need lapsed, kes hindavad oma suhtlemisoskuseid kõrgemalt ning on kõrgema suhtlemisvalmidusega, saavad uuringute

põhjal ka paremaid hindeid (McCroskey, Booth-Butterfield 1989; Rubin, Grham 1990; Chen, Rubin 1997).

Rubini ja Grhami uuringu tulemused (1990) näitavad ka, et tudengid, kes on rohkem valmis suhtlema, on sotsiaalselt kompetentsemad kui need õpilased, kes olid kartlikumad ja tagasihoidlikumad. Samuti ilmnisid erinevused keskmistes hinnetes, madalama suhtlemisärevusega ja kõrge suhtlemisvalmidusega õpilased, said ka keskmiselt kõrgemaid hindeid (Rubin ja Grham, 1990).

Ka McCroskey ja Booth-Butterfield (1989) on uurinud õppe edukuse seost suhtlemiskompetentsuse ja -valmidusega ning leidnud, et sotsiaalselt ärevad ja suhtlemist pelgavate laste õppe edukus on madalam. Samuti on tõenäolisem koolist väljalangemine, kui nendel õpilastel, kelle suhtlemisärevuse tase ei ole nii kõrge. Seda, et sotsiaalsed oskused ennustavad koolist välja langemist on uurinud veel teisedki ning leidnud, et madalate sotsiaalsete oskustega laste koolitee katkemine on tõenäolisem kui lastel, kelle oskused on keskmiselt kõrgemad (Reschly 2006; Jimerson, Graydon 2006). Greeni ja Forehand (1980), kes uurisid 3.-5. klassi õpilasi – leidsid, et mida sotsiaalsemad olid õpilased, seda kõrgemad olid ka nende hinded. Lisaks kaasneb headele hinnetele ja suhtlemisoskusele populaarsus teiste eakaaslaste seas (Green, Forehand 1980, Blume, Baldwin 2013).

Lapsed, kes kannatavad suhtlemisärevuse all, suhtuvad ka kogu koolisüsteemi negatiivsemalt (McCroskey, Daly 1976; McCroskey 1977, Jimerson, Graydon 2006), samas pole leitud olulist seost suhtlemisärevuse ja intelligentsusega (McCroskey, Richmond 1992, Blume, D.B., Baldwin 2013).

Meldo 2004 ja Polti 2005 uuringu tulemused

Eestis on teadaolevalt uurinud laste suhtlemisärevust, -kompetentsust ja -valmidust Polt oma 2005 aasta magistripjektis ja Meldo 2004 bakalaureusetöös, vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiõpilasi. Nii Meldo kui ka Polt jõudsid sarnaste tulemusteni suhtlemiskompetentsuse hindamises, kus nii poisid kui ka tüdrukud peavad kõige raskemateks suhtlusolukordadeks avalike esinemise ja kergemateks kahekesi vestluseid. Suhtluspartneri osas eelistatakse võõrastele sõpru ja tuttavaid. Kumbki töö autor ei leidnud statistiliselt olulisi erinevusi suhtlemisärevuse ja vanuse vahel.

Meldo leidis, et statistiliselt olulised erinevused ilmnemise suhtlemisvalmiduses võõraste inimeste ja avalikul esinemisel 17 ja 18 aastaste vahel, kus selgus, et 17-aastased on rohkem suhtlemisvalmid kui 18-aastased. Polti töös on aga vastupidi – suhtlemisvalmidus vanuse kasvades pigem tõusis. Suhtlemisvalmidus kasvas nii avalikul esinemisel, koosolekutel, grupiaruteludes kui ka kahekesi ette tulevates suhtlemissituatsioonides, olenemata sellest, kas tegu oli sõbra, tuttava või võhivõõraga.

Võrreldes Polti ja Meldo uuringute tulemusi USA-s sarnaste läbiviidud uuringutega, võib öelda, et eesti laste suhtlemisärevus on oluliselt madalam. Sama tendents on jälgitav ka suhtlemisvalmiduse ja suhtlemiskompetentsuse korral. Eesti lastel on need tajutud oskused madalamad kui ameerika koolilastel, mis viitab suure tõenäosusega üldistele kultuurilistele erinevustele suhtlemisvaldkonnas (Kuparinen, McCroskey 1991; Neuliep, J.W., Chadour, 2003; Neuliep 2012).

Hüpoteesid

- H1: Vanuselisi erinevusi ei ilmne mitte ühelgi PRCA-24; WTC & SPCC skaalal.
- H2: Poiste suhtlemisärevus ja suhtlemisvalmidus on võrreldes 2005 uuringu tulemustega madalam
- H3: Need õpilased, kes hindavad oma suhtlemiskompetentsust heaks isikutevahelises suhtlemises, teevad seda ka grupis ja avalikul esinemisel.
- H4: Hinnang enese suhtlemiskompetentsusesse on positiivses korrelatsioonis suhtlemisvalmidusega.
- H5: Õpilased, kes peavad oma tugevamaks õppeaineks emakeelt, hindavad oma suhtlemiskompetentsi kõrgeks, on võrreldes teistega valmis rohkem alustama suhtlust ning nende suhtlusärevuse tase on madalam kui neil õpilastel, kes tajuvad enda tugevamaks aineks mõnd muud õppeainet nagu näiteks kehaline kasvatus või ajalugu.

Meetod

Uurimus viidi läbi 2011. aastal Tartumaa koolide 5. 6. 7. ja 8. klassides. Neljaosaliste küsimustike täitmine toimus tavalisel koolipäeval tunni ajal ning oli vastajatele vabatahtlik. Andmete analüüsimiseks kasutati andmetöötlusprogrammi SPSS Statistics.

Valim

Antud uuringu valimisse kuulusid poisid, kelle emakeel oli eesti keel. Kokku vastas küsimustikele 215 5.-8. klassi poissi, vanuses 11-14 eluaastat ($M= 12,67$ $SD=.79$) Allpool on välja toodud täpne valimi jagunemine vanuse järgi (tabel 1).

Tabel 1. Valimi vanuseline jaotus

Vanus	Vanuse järgi jaotus			
	11	12	13	14
Õpilaste arv	8	89	82	35

Küsimustikud

Oma uuringus kasutasin neljaosalist küsimustikku: PRCA-24 (*Personal Report of Communication Apprehension*) (McCroskey 1982), WTC (*Willingness to Communicate*) (McCroskey, Richmond 1992), SPCC (*Self-Perceived Communication Competence Scale*) (McCroskey, McCroskey 1988) ja lisaküsimustiku õppeainete kohta.

1. PRCA-24 (vt. lisa 2)

Suhtlemisärevuse mõõtmiseks koostas McCroskey 1982 PRCA-24 (*Personal Report of Communication Apprehension*), mis on tänaseni laialt kasutatav kogu maailmas. Tegu on täiendatud varasematest versioonidest (PRCA, PRCA 10, PRCA-24B), mõõtmisvahendi reliaablus- ja valiidsusnäitajad on kõrged ($\alpha > 0.9$).

PRCA-24 koosneb 24-st küsimusest erinevate suhtlussituatsioonide kohta ja mõõdab vastaja suhtlemisärevust järgmistes situatsioonides:

- avalik esinemine
- grupiarutelud
- koosolekud
- kahekesi vestlused

Küsimustele tuleb vastata 5-palli skaalal, mil määral väitega nõustud, kus 1=olen väitega täiesti nõus;... 5=ei ole väitega üldse nõus.

2. WTC (vt. lisa 3)

Laste suhtlemisvalmiduse hindamiseks on McCroskey ja Richmond (1992) välja töötanud WTC-skaala, mis koosneb 20 erinevast väitest, kus vastaja peab märkima skaalal 0-100, kui tõenäoliselt alustab ta ise suhtlust ette antud situatsioonis teatud inimese/inimestega. WTC mõõdab vastaja suhtlemisvalmidust järgmistes situatsioonides:

- avalik esinemine
- grupiarutelud
- koosolekud
- kahekesi vestlused

ning järgnevate suhtluspartneritega:

- võõras
- tuttav
- sõber

3. SPCC (vt. lisa 4)

Enda suhtlemiskompetentsuse hindamiseks töötasid McCroskey ja McCroskey (1988) välja suhtlemiskompetentsuse küsimustiku SPCC (*Self-Perceived Communication Competence Scale*).

Suhtlemiskompetentsuse küsimustik SPCC koosneb 12-st ette antud situatsioonist, kus vastaja peab hindama enda suhtlemiskompetentsust taaskord skaalal 0-100: 0=täiesti ebakompetentne;... 100=kompetentne. SPCC mõõdab hinnangut oma suhtlemiskompetentsusele järgmistes situatsioonides:

- avalik esinemine
- grupiarutelud
- koosolekud
- kahekesi vestlused

ning järgnevate suhtluspartneritega:

- võõras
- tuttav

- sõber

Valemid suhtlemisärevuse, -valmiduse ja -kompetentsuse ning nende alaskaalade punktide arvutamiseks on välja toodud lisa 5.

Lisaks esitati uurimuses osalejatele kaks küsimust, millele osaleja sai vastata vabas vormis:

- Millises õppeainetes tunned ennast tugevalt?
- Millises õppeaines tunned ennast nõrgalt?

Lähtuvalt põhikooli riiklikust õppekavast (2013), kohandati andmete sisestamisel ja analüüsimisel vastuseid järgmiselt: Ühise näitaja alla koondati nt inglise, vene ja saksa keel (võõrkeel), arvutiõpetus ja informaatika, kirjandus ja eesti keel.

Tulemused

Üleüldised tulemused

Kogu uuringus kasutatavate küsimustike sisemine reliaablus on väga kõrge ($\alpha=.95$).

Ülevaade antud uuringu valimisse kuuluvate poiste suhtlemisärevusest, -valmidusest ja hinnangust iseenda suhtlemiskompetentsusele on välja toodud tabelis nr 2. Lisaks on kõrvale võrdluseks lisatud Polti (2005) ning Meldo (2004) uuringu tulemused eesti poiste kohta. Tabeli paremal poolel on aga välja toodud üleüldised skaalade miinimum ja maksimum määrad ning USA andmetel põhinevad mõõdiku keskmised tulemused (Sallinen-Kuparinen, McCroskey 1991).

Tabel 2. Valimi kirjeldav statistika ja võrdlus 2005., 2004. aasta andmetega

	Poised 2011 (vanus 11-14a)		Poised 2005 (vanus 11-16a)		Poised 2004 (Gümnaasium)		Mõõdiku normid (USA)			
	keskm.	SD	keskm.	SD	keskm.	SD	Keskm.	Kõrge	Madal	
Suhtlemisärevus	54,0	14,6	57,1	13,8	58,4	3,7	65,6	> 80	< 51	
Situatsiooniga seotud:										
Avalik esinemine	14,6	5,2	15,7	5,2	17,5	5,5	19,3	> 24	< 14	
Koosolekud	12,6	4,0	13,4	4,2	14,0	3,2	16,4	> 20	< 13	
Grupisituatsioonid	13,4	3,9	14,1	4,0	12,9	3,7	15,4	> 20	< 11	
Kahekesi	13,5	4,0	14,0	3,9	14,0	3,2	14,2	> 18	< 11	
Suhtlemisvalmidus	53,1	16,5	54,9	15,1	64,1	11,7	63,1	> 82	< 52	
Situatsiooniga seotud:										
Avalik esinemine	47,7	23,9	47,8	24,3	59,8	20,0	52,2	> 78	< 33	
Koosolekud	52,1	20,0	54,6	18,6	60,7	15,9	49,4	> 80	< 39	
Grupisituatsioonid	54,9	20,0	57,1	17,9	69,0	12,9	68,1	> 89	< 57	
Kahekesi	56,6	18,2	60,2	16,4	66,4	10,2	72,9	> 94	< 64	
Suhtlemispartneriga seotud:										
Võõras	23,2	18,4	21,9	16,8	31,5	18,1	35,6	> 63	< 18	
Tuttav	63,6	21,9	66,8	20,9	76,5	14,0	69,9	> 92	< 57	
Sõber	71,7	20,6	76,1	18,8	83,7	12,0	83,9	> 99	< 71	
Suhtlemis-kompetentsus	58,5	16,5	58,1	14,5	68,5	14,1	73,7	> 87	< 59	
Situatsiooniga seotud:										
Avalik esinemine	51,5	21,4	50,0	21,8	63,4	21,4	68,8	> 86	< 51	
Koosolekud	56,3	19,5	57,0	17,5	65,3	15,9	68,8	> 85	< 51	
Grupisituatsioonid	59,7	21,2	59,2	18,9	70,3	17,1	76,1	> 90	< 61	
Kahekesi	66,9	17,4	66,3	13,8	74,9	14,5	81,1	> 93	< 68	
Suhtlemispartneriga seotud:										
Võõras	31,5	23,9	29,9	19,8	47,2	22,3	55,5	> 79	< 31	
Tuttav	68,4	20,6	68,6	19,3	74,6	15,5	77,4	> 92	< 62	
Sõber	75,9	18,7	75,8	17,9	83,6	15,7	88,2	> 99	< 76	

Läbiviidud uuringust selgub, et poiste keskmine suhtlemisärevuse skoor on madal (54,0), seda kõikides suhtlusolukordades. Arvesse võttes, et PRCA-24 üldiseks keskmiseks skooriks suhtlusärevuse mõõtmisel loetakse 65,6, on Eesti koolipoiste suhtlemisärevus võrreldes USA lastega oluliselt madalam. Võrreldes selle ja Polti varasema uuringuga, on samuti poiste suhtlemisärevus madalam ($t(599)=-2.84 >0.02$), seda eriti just avaliku esinemise skaalal ($t(599)=-1.15 >0.01$).

Eesti poiste suhtlemisvalmidus on samuti aastatega veidikene langenud (54,9-lt 53,1-le), mis läheneb järjest enam mõõdiku normi miinimummääreale (<52,0). Hinnang oma suhtlemiskompetentsusele on jäänud võrdlemisi samaks (58,5), kuid nagu ka 2005. aasta uuringus (58,1), on see SPCC mõõdiku minimum määrast siiski allpool (<59).

Poiste üleüldine suhtlemisvalmidus on aga väga madal ($M=53.1SD=16.5$). Eriti madal grupis ($M=54.9$) ning kahekesi suhtlemissituatsioonides ($M=56.6$) ja seda üllataval kombel just sõpradega seonduvalt ($M=71.7$).

Tulemused näitavad, et suhtlemisärevus on suhtlemisvalmiduse ja tajutud suhtlemiskompetentsusega tihedalt seotud - mida kõrgem on suhtlemisärevus, seda väiksem on suhtlemisvalmidus ja madalam hinnang oma suhtlemiskompetentsusele (vt tabel nr 3). Suhtlemisvalmidus on tugevas positiivses seoses suhtlemiskompetentsusega: Mida kõrgemaks hindas poiss enda suhtlemiskompetentsust, seda suurem oli ka tema suhtlemisvalmidus ükskõik millises olukorras ja ükskõik millise suhtluspartneriga (Pearsoni lineaarkorrelatsioon $r=.71$; $p >0.01$). Korrelatsioonid teiste skaalade ja alaskaalde vahel on välja toodud lisa 1.

Tabel 3. Korrelatsioonid üldskaalade vahel

	Suhtlemisärevus	suhtlemisvalmidus	Suhtlemiskompetentsus
Suhtlemisärevus	1		
suhtlemisvalmidus	-.386**	1	
Suhtlemiskompetentsus	-.451**	.713**	1

** $p < .05$

Võrreldes ligi kümne aasta taguse Polti (2005) uuringuga on oluliselt langenud suhtlemisvalmidus sõprade ($t(598)=-5.24 p <0.001$) ja tuttavatega ($t(599)=-3.79 p <0.04$), seda just kahekesi olukordades ($t(598)=-3.67 p <0.02$).

Vanuseline erinevus

Vanuseliste erinevuste võrdlemiseks jaotasin ma valimi vanuse järgi kaheks: 11-12 aastased: 98 õpilast; ja 13-14 aastased: 117 õpilast.

Vanuselises jaotuses olid märgatavad erinevused üldises suhtlusärevuses ($t(209)=-4.17$, $p<0.05$), kus vanuse kasvades suhtlemisärevuse tase langes nii koosolekute ($t(211)=-1.33$, $p<0.05$) kui ka kahekesi suhtlusolukordade skaalal ($t(212)=-1.48$, $p<0.05$) (Tabel nr 4).

Vanemaks saades on lapsed rohkem suhtlemisvalmid (üldskaala $t(205)=-4.94$, $p<0.05$), suhtlemisvalmidus tõusis kõikides alaskaaladel vanuse kasvades, statistiliselt olulisel määral avalikul esinemisel ($t(207)=-7.03$, $p<0.05$) ja koosolekutel ($t(210)=-5.89$, $p<0.05$).

Tabel 4. Vanuseline erinevus

	11-12a		13-14a		<i>p.</i>
	keskm	SD	keskm	SD	
Suhtlemisärevus	56.3	14.6	52.1	13.1	0.03*
Situatsiooniga seotud:					
Avalik esinemine	15.11	5.56	14.16	4.81	0.19
Koosolekud	13.30	4.37	11.97	3.48	0.02*
Grupisituatsioonid	13.73	4.02	13.19	3.78	0.32
Kahekesi	14.30	4.27	12.82	3.72	0.01*
Suhtlemisvalmidus	50.4	17.1	55.4	15.7	0.03*
Situatsiooniga seotud:					
Avalik esinemine	43.85	23.56	50.88	23.43	0.03*
Koosolekud	48.90	20.28	54.79	19.53	0.03*
Grupisituatsioonid	53.72	20.88	55.88	19.44	0.44
Kahekesi	54.77	18.59	58.11	17.96	0.19
Suhtlemispartneriga seotud:					
Võõras	21.16	17.80	24.95	18.80	0.14
Tuttav	61.30	21.84	65.45	21.82	0.17
Sõber	68.78	22.64	74.06	18.49	0.07
Suhtlemiskompetentsus	57.8	16.7	59.1	16.3	0.58
Situatsiooniga seotud:					
Avalik esinemine	50.15	24.66	52.67	23.71	0.45
Koosolekud	56.45	21.34	56.26	17.90	0.94
Grupisituatsioonid	59.39	22.49	60.05	20.21	0.83
Kahekesi	65.26	16.73	68.18	17.81	0.22
Suhtlemispartneriga seotud:					
Võõras	30.57	23.62	32.20	24.14	0.62
Tuttav	67.86	20.67	68.82	20.57	0.73
Sõber	75.01	20.37	76.59	17.18	0.55

* $p<0.05$

Seos õppeainetega

Ained, milles õpilased tunnevad ennast hästi hakkamasaavat ja nende seosed suhtlemisärevuse, -valmiduse ja -kompetentsusega on välja toodud tabelis nr 5.

Õpilased, kes vastasid küsimusele “Millises õppeainetes tunned ennast tugevalt?” vastusega emakeel ja/või kirjandus, said kõige madalama suhtlusärevuse punktiskoori. Nende õpilaste ärevus avaliku esinemisel ($M=12,1$; $SD=4,2$) ja koosolekutel ($M=11,9$; $SD=3,6$) on eriti madal. Hinnang oma suhtlemiskompetentsusele on võrreldes teiste õpilastega kõrgem ja ka suhtlemisvalmidus suurem. Sarnased tulemused paistsid silma ka nende õpilaste seas, kes tundsid ennast tugevalt mõnes võõrkeeles.

Tabel 5. Õppeainete seos suhtlemisärevuse, - valmiduse ja -kompetentsusega

	Suhtlemis- ärevus		Suhtlemis- valmidus		Suhtlemis- kompetentsus		N (õpilaste arv)
	keskm.	SD	keskm.	SD	keskm.	SD	
Õppeained:							
emakeel ja kirjandus	49.0	13.7	58.3	16.9	62.0	20.0	13
võõrkeeled	51.1	14.0	54.5	16.0	59.7	17.8	35
informaatika/arvutiõpetus	53.7	20.1	53.7	15.1	57.0	12.4	16
kehaline kasvatus	53.8	13.01	53.9	16.5	59.0	15.5	72
matemaatika	54.5	13.4	53.4	17.4	59.7	17.6	40
ajalugu	57.4	13.7	41.0	16.1	49.8	13.0	10
kunstiõpetus	66.8	14.1	40.1	18.4	45.4	19.0	8

Kuigi neid õpilasi, kes valisid oma tugevaimaks aineks kunstiõpetuse, oli vaid kaheksa, ilmnes selgelt, et nende suhtlemisärevus on keskmiselt kõrgem, suhtlemisvalmidus ja hinnang oma suhtlemiskompetentsusele väga madal.

Küsimusele “Millises õppeainetes tunned ennast nõrgalt?” ei olnud esile paistvaid seoseid suhtlemiskäitumisega.

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli uurida 11-14 aastaste eesti poiste suhtlemiskäitumist, lisaks analüüsida, kuidas suhtlemiskäitumine seostub tajatud õppeedukusega mõnes õppeaines ning kuidas on omavahel seotud hinnang enda suhtlemiskompetentsusele, suhtlemisärevus ja –valmidus. Kõik eelnevalt püstitatud hüpoteesid said osalise või täieliku kinnituse.

Esimene hüpotees, et vanuselisi erinevusi ei ilmne mitte ühelgi PRCA-24; WTC & SPCC skaalal leidis osaliselt kinnitust. Kuigi antud uuringu katsealuste vanuseline varieeruvus ei olnud suur, ilmnisid erinevused nii suhtlemisärevuse kui ka suhtlemisvalmiduse skaalal, vanemate poiste suhtlemisvalmidus oli kõrgem ja nende üldine suhtlemisärevus võrreldes noorematega madalam. Hinnang oma suhtlemiskompetentsusele oli küllaltki muutumatu olenemata vanusest. Meldo (2004) leidis, et nooremad õpilased on rohkem suhtlemisvalmid kui vanemad, samas antud uuringu tulemuses see välja ei tule ning võrreldes Meldo (2004) tööga on laste suhtlemisvalmidus nooremas eas pigem madalam, mis võib olla aga tingitud sellest, et ühes uurimuses vaadeldi alles teismeikka jõudvaid poisse, teises aga juba hilis-teismelisi. Siiski pole leitud kindlat seost ja suunda vanuse ja suhtlemisvalmiduse vahel (Donovan, MacIntyre 2004).

Hüpotees 2, poiste suhtlemisärevus ja suhtlemisvalmidus on võrreldes 2005 uuringu tulemustega madalam, leidis samuti kinnitust. Nii poiste suhtlemisärevus kui ka –valmidus on madalamad võrreldes 2005. aastal läbi viidud uuringus. Kuigi antud töös ei uuritud poiste internetikasutamise harjumusi, võib siiski viimast kümnendit iseloomustav järjest suurenenud interneti tarbimine (Haddon, Leslie 2013), olla üheks mõjutajaks, mis soodustab suhtlemisärevuse langust ja teistpidi vähendab laste suhtlemisvalmidust erinevates suhtlemissituatsioonides. Internet aitab vähendada suhtlusega kaasnevat ärevust, sest puudub silmas-silma kontakt, lisaks on aega rohkem läbi mõelda, kuidas ja mida kellelegi täpselt öelda. Suhtlemisvalmidus aga langeb, sest järjest vähem on vajadust alustada silmast-silma kontakti (Hammick, Lee 2014).

Oluline on silmas pidada, et mõõtevahendid PRCA-24, WTC ja SPCC ning nende keskmised, miinimum-, ja maksimummäärad töötati välja eelmise sajandi lõpus, ligi kakskümmend aastat tagasi ning põhinevad ameerika tudengitega tehtud uuringutel. See võib olla põhjuseks, miks eesti poiste tulemused on nii lähedal miinimummääradele või jäävad

hoopis alla selle. Nagu eelpool juba välja toodud, on vahepeal oluliselt tähtsustunud interneti kasutamine, lisaks võib üldine meedia areng (TV, raadio, ajakirjandus) otseselt mõjutada laste suhtlemisvalmidust. Järjest rohkem räägitakse lastele, kuidas võõrastega ei tohiks suhtlust alustada ning näidatakse intrigeerivaid videoid laste väärkohtlemisest, laste röövimisest jms. Ilmselt on pideva teavitustöö (Kane, 2007; Unicef 2014) tulemusena tänapäeval lapsed rohkem teadlikud väljaspool koduseinu valitsevate ohtude eest ning on seetõttu ka vähem suhtlemisvalmid kui nende eakaaslased mõnikümmend aastat tagasi. Samuti võib järjest suurenev interneti kasutamine ja kokkupuude meediaga võtta inimestel aja, et teistega suhelda, seega pole aega olla ärevad, samuti aega, et alustada ise suhtlust teiste inimestega.

Ka Hüpotees nr 3 ja 4, mille sisuks oli, et õpilased, kes hindavad oma suhtlemiskompetentsust heaks isikutevahelises suhtlemises, teevad seda ka grupis ja avalikul esinemisel ja et, hinnang enese suhtlemiskompetentsusesse on positiivses korrelatsioonis suhtlemisvalmidusega leidsid kinnitust: õpilased, kes hindavad oma suhtlemiskompetentsust heaks isikutevahelises suhtlemises, teevad seda ka grupis ja avalikul esinemisel ning suhtlemiskompetentsusesse on positiivses korrelatsioonis suhtlemisvalmidusega. Seega on just enesehinnang enda võimetele eelduseks olla hea suhtleja ükskõik, millises olukorras. (McCroskey, Burroughs 1990; Wrench, Brogan 2008; Teven, Richmond 2010).

Hüpotees nr 5 leidis samuti kinnitust. Õpilased, kes tundsid ennast tugevalt oma emakeeles (eesti keel ja/või kirjandus), näitasid ülesse ka madalamaid skooore suhtlemisärevuse skaalal ja kõrgemat valmidust suhtlemises erinevate inimestega ükskõik millises olukorras. Põhikooli õppekava järgi kuulub õppeainete “eesti keel” ja “kirjandus” üldpädevuse alla nii kirjalik kui ka suuline eneseväljendusoskus (Haridus- ja Teadusministeerium, 2011), mis on eelduseks ka ülddiseks suhtlemisolukordades hakkama saamiseks, seega pole üllatav, et need õpilased, kes on tugevad oma emakeeles, on vähem suhtlemisärevad ja rohkem valmis teiste inimestega suhtlema. Sama tendents on ka nende õpilastega, kes hindasid oma tugevaimaks aineks võõrkeele. Võõrkeele õppimisel on suur osa tunnis tehtavates dialoogidel ja klassi ees jutustamisel, seega soodustab see suhtlemisoskuste arengut ja need õpilased, kes selles aines on tugevad, on ka rohkem suhtlemisvalmid väljaspool võõrkeele tundi.

Tulemused näitavad, et õpetajad peaksid tähelepanu pöörama neile lastele, kes näitavad ülesse andekust kunstiõpetuses ja peavad seda enda tugevaimaks õppeaineks koolis.

Õpilased, kes hindasid enda tugevaimaks aineks kunstiõpetuse, on keskmiselt ärevamad erinevates suhtlusolukordades ja ise väga madala suhtlemisvalmidusega. Uuringud on näidanud, et loovad ja kunstiinimesed on sotsiaalselt tagasihoidlikumad ja pigem hoiduvad suhtlusrohketest olukordadest (Sternberg, Lubart 1991), mis võib omakorda süvendada ja põhjustada suhtlemisärevust. Olles sellest teadlik, peaksid nii õpetajad kui ka lapsevanemad pöörama tähelepanu neile lastele ning võimalusel arvestama nende iseärasustega teistes tundides. Antud uuringus oli küllaltki vähe õpilasi, kes valisid oma tugevaimaks õppeaineks kunstiõpetuse, seega võisid need kaheksa kõrge suhtlemisärevusega õpilast juhuslikult sattuda antud gruppi, seega edaspidi võiks uurida näiteks kunstikallakuga koolide õpilasi, et leida suuremat kinnitust käesoleva uuringu tulemusele, et just need õpilased on oluliselt suhtlemisärevamad ja vähem suhtlemisvalmid.

Käesoleva uurimuse tulemustele toetudes saab väita, et eesti poiste suhtlemisärevus on viimase kümne aasta jooksul langenud. Siiski võiks tähelepanu pöörata laste madalale suhtlemisvalmidusele ning madalale hinnangule iseenda suhtlemiskompetentsusele. Lähtuvalt nendest tulemustest võiks edaspidi uurida, millised tegurid mõjutavad laste suhtlemiskäitumist ning otsida lahendusi, kuidas võiks tõsta poiste enesehinnangut oma suhtlemiskompetentsusele.

Kasutatud kirjandus

- Bachmann, T., Maruste, R. (2008). *Psühholoogia alused*. Tallinn: Ilo
- Blume, D.B., Baldwin, T.T., Ryan, C.K. (2013). Communication Apprehension: A Barrier to Students' Leadership, Adaptability, and Multicultural Appreciation. *Ademy of Management Learning & Education*, Vol. 12, No. 2, 158–172
- Chen, X., Rubin, K. (1997). Relation Between Academic Achievement and Social Adjustment: Evidence From Chinise Children. *Developmental Psychology*. Vol 33, No 3. 518-525
- Donaldson, M.C. (2011). Communication Apprehension vs. Social Phobia and Related Conditions: A Correlational study. *B.A.* Youngstown State University
- Donovan, L., MacIntyre, P. (2004). Age and Sex Differences in Willingness to Communicate, Communication Apprehension, and Self-Perceived Competence. *Communication Research Reports*. Vol. 21 Issue 4, 420-427
- Green, D.K., Forehand, R., Beck, J.S., Vosk, B. (1980). An Assessment of the Relationship among Measures of Children's Social Competence and Children's Academic Achievement. *Child Development*, Vol. 51, No. 4. 1149-1156
- Haddon, L., Livingstone, S., EU Kids Online network. (2012). EU Kids Online: national perspectives. *EU Kids Online, The London School of Economics and Political Science*, London, UK.
- Hammick, J.K., Lee, M.J. (2014). Do shy people feel less communication apprehension online? The effects of virtual reality on the relationship between personality characteristics and communication outcomes. *Computers in Human Behavior*. vol 33. 302–310
- Holloway, D., Green, L., Livingstone, S. (2013). Zero to eight. Young children and their internet use. LSE, London: EU Kids Online
- Jimerson, S. R., Graydon, K., Fletcher, S. M., Schnurr, B., Kundert, D., Nickerson, A. (2006). Grade retention and promotion. In G. G. Bear & K.M. Minke (Eds.), *Children's needs III: Development, prevention, and intervention*. Washington, DC, US: National

Association of School Psychologists. 601–613

Kane, J. (2007). Laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ennetamine. Programm Daphne. Belgia

Kessler, R.C., Berglund, P. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Arch Gen Psychiatry*. 62(6). 593-602

Kuparinen, A.S., McCroskey J.C. (1991). Willingness to Communicate, Communication Apprehension, Introversion, and Self-reported Communication Competence: Finnish and American Comparison. *Communication Research Reports*. Volume 8

McCroskey, J. C. (1982). An introduction to rhetorical communication (4th Ed). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

McCroskey, J.C. Richmond, V.P. Stewart, R. (1986). One on One: The Foundations of Interpersonal Communication. USA, New Jersey: Prentice-Hall

McCroskey, J. C., McCroskey, L. L. (1988). Self-report as an approach to measuring communication competence. *Communication Research Reports*, 5, 108-113

McCroskey, J.C., Booth-Butterfield, S., Payne, S.K. (1989). The Impact of communication apprehension on college students' retention and success. *Communication Quarterly*. 37. 100-107

McCroskey, J.C., & Richmond, V.P. (1991). Quiet Children and the Classroom Teacher. Bloomington, IN: ERIC Clearinghouse on Reading and Communication Skills.

McCroskey, J.C. & Richmond, V.P. (1992). Communication: Apprehension, Avoidance and Effectiveness. Gorsuch Scarisbrick, Publishers; Scottsdale, Arizona.

McCroskey, J. C. (1992). Reliability and validity of the willingness to communicate scale. *Communication Quarterly*. 40. 16-25.

Meldo, C. (2004). Gümnaasiumiõpilaste suhtlemisvalmidus, suhtlemisärevus ning nägemus enese suhtlemiskompetentsusest. *Bakalaureusetöö*. Tartu Ülikool

Neuliep, J.W., Chadour, M. & McCroskey, J.C. (2003). A Cross-Cultural Test of Association

between Temperament and Communication Apprehension. *Communication Research Reports*, 20 (4). 320-330

- Neuliep, J.W. (2012). The Relationship among Intercultural Communication Apprehension, Ethnocentrism, Uncertainty Reduction, and Communication Satisfaction during Initial Intercultural Interaction: An Extension of Anxiety and Uncertainty Management (AUM) Theory. *Journal of Intercultural Communication research*. Vol 41. No 1, lk 1-16
- Polt, I. (2005). Eesti üldhariduskoolide viiendate, seitsmendate ja üheksandate klasside õpilaste suhtlemisärevus, -valmidus ja suhtlemiskompetentsus. *Magistri projekt*. Tartu Ülikool
- Pearson, C.J., Child, T.J., DeGreff, L.B., Sendlak, L.J., Burnett A. (2011). The Influence of Biological Sex, Self-Esteem, and Communication Apprehension on Unwillingness to Communicate. *Atlantic Journal of Communication*. 19. 216–227
- Põhikooli riiklik õppekava 2011, Riigi Teataja, Vabariigi Valitsuse määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava” lisa 1, vastu võetud 06.01.2011. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.hm.ee/index.php?0511287>
- Põhikooli riiklik õppekava 2011, Riigi Teataja 2011, „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse” § 15 lõige 2, vastu võetud 06.01.2011 Url (kasutatud veebruar 2014), <https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011009>
- Reschly, A., Christenson, S. L. (2006). School completion. In G. G. Bear & K.M. Minke (Eds.), *Children's needs III: Development, prevention, and intervention*. Washington, DC, US: National Association of School Psychologists. 103–113
- Rubin, R.B., Graham, E.E, Mignerey, J.T. (1990). A logitudinal study of collage stidents' communication competence. *Communication Education*. Vol 39
- Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1991). An investment theory of creativity and its development. *Human Development*. 34. 1–32

- Zins, E.J., Bloodworth, M.R., Weissberg, P.R., Walberg, J.H. (2007). The Scientific Base Linking Social and Emotional Learning to School Success. *Journal of Educational and Psychological Consultation*. Vol 17. 191-210
- Teven, J.J., Richmond, V.P., McCroskey, J.C., Mcroskey, L.L. (2010) Updating Relationship Between Communication Traits and Communication Competence. *Communication Research Reports*. Vol. 27, No. 3. 263–270
- Unisef. (2014). Tuttav internet. URL (kasutatud: mai 2014). <http://www.unicef.ee/page/88>
- Wrench, S.J., Brogan, M.S., McCroskey, J.C., Jowi, D. (2008). Social Communication Apprehension: The Intersection of Communication Apprehension and Social Phobia. *Human Communication. A Publication of the Pacific and Asian Communication Association*. Vol. 11, No. 4, 409 – 430

Lisa 1 Korrelatsioonid põhi- ja alaskaalade vahel

	Avalik esinemine	Koosolekud	Grupi-situatsioonid	Kahekesi	Suhtlemis-ärevus	Avalik esinemine	Koosolekud	Grupi-situatsioonid	Kahekesi	Võõras	Tuttav	Sõber	suhtlemi- svalmidus	Avalik esinemine	Koosolekud	Grupi-situatsioonid	Kahekesi	Võõras	Tuttav	Sõber	Suhtlemis- kompetentsus	
Suhtlemis- ärevus	Avalik esinemine	1																				
	Koosolekud	.527**	1																			
	Grupisituatsioonid	.472**	.602**	1																		
	Kahekesi	.531**	.677**	.582**	1																	
	Suhtlemisärevus	.804**	.843**	.795**	.839**	1																
Suhtlemis- valmidus	Avalik esinemine	-.249**	-.223**	-.267**	-.249**	-.307**	1															
	Koosolekud	-.272**	-.309**	-.355**	-.372**	-.389**	.490**	1														
	Grupisituatsioonid	-.192**	-.239**	-.268**	-.210**	-.288**	.590**	.656**	1													
	Kahekesi	-.143*	-.177**	-.206**	-.155*	-.207**	.400**	.579**	.518**	1												
	Võõras	-.164*	-.161*	-.279**	-.211**	-.251**	.620**	.471**	.587**	.436**	1											
	Tuttav	-.286**	-.277**	-.300**	-.302**	-.356**	.700**	.784**	.772**	.713**	.405**	1										
	Sõber	-.218**	-.289**	-.267**	-.269**	-.317**	.620**	.765**	.721**	.674**	.275**	.775**	1									
	suhtlemisvalmidus	-.283**	-.310**	-.344**	-.329**	-.386**	.797**	.839**	.860**	.753**	.662**	.912**	.857**	1								
Suhtlemis- kompetentsus	Avalik esinemine	-.361**	-.248**	-.285**	-.290**	-.365**	.645**	.504**	.531**	.412**	.446**	.625**	.527**	.654**	1							
	Koosolekud	-.327**	-.326**	-.392**	-.374**	-.435**	.462**	.567**	.489**	.344**	.419**	.542**	.451**	.585**	.587**	1						
	Grupisituatsioonid	-.265**	-.328**	-.331**	-.372**	-.389**	.350**	.502**	.512**	.348**	.310**	.531**	.452**	.536**	.563**	.599**	1					
	Kahekesi	-.178**	-.325**	-.234**	-.244**	-.289**	.363**	.467**	.454**	.439**	.351**	.460**	.482**	.538**	.453**	.478**	.496**	1				
	Võõras	-.225**	-.237**	-.236**	-.244**	-.287**	.459**	.345**	.377**	.344**	.558**	.383**	.258**	.473**	.644**	.558**	.595**	.459**	1			
	Tuttav	-.323**	-.330**	-.365**	-.357**	-.418**	.477**	.625**	.569**	.402**	.321**	.649**	.579**	.647**	.683**	.744**	.689**	.658**	.336**	1		
	Sõber	-.299**	-.325**	-.309**	-.341**	-.385**	.411**	.537**	.531**	.384**	.195**	.577**	.604**	.584**	.636**	.657**	.682**	.611**	.240**	.739**	1	
	Suhtlemis- kompetentsus	-.350**	-.368**	-.376**	-.389**	-.451**	.567**	.627**	.616**	.477**	.467**	.670**	.593**	.713**	.831**	.826**	.828**	.723**	.709**	.857**	.801**	1

* p < 0.05

** p < 0.01

Lisa 2. PRCA-24 ehk suhtlemisärevuse küsimustik.

Küsimustik koosneb 24 väitest selle kohta, kuidas ennast teiste inimestega suheldes tuntakse. Loe iga väide hoolikalt läbi ja hinda, mil määral väitega nõustud, kus

- 1 = olen väitega täiesti nõus,
- 2 = olen väitega nõus,
- 3 = ei oska öelda,
- 4 = ei ole väitega nõus,
- 5 = ei ole väitega üldse nõus.

Vastus palun märkida vastava väite ees olevasse tühimikku. Vasta kõigile küsimustele! Kui sa mõnes neist situatsioonidest osalenud ei ole, kujuta ette, kuidas end tunneksid, kui selline situatsioon tekiks.

1. ___ Enamasti tunnen ennast grupiaruteludes osaledes hästi.
2. ___ Klassikoosolekutel teistega suheldes tunnen ennast ebamugavalt.
3. ___ Harilikult olen vesteldes pinges ja närviline.
4. ___ Tavaliselt olen klassikoosolekutel rahulik ja pingevaba.
5. ___ Vesteldes kardan sõna võtta.
6. ___ Grupiaruteludest osa võttes olen rahulik ja pingevaba.
7. ___ Klassi ees vastates muutun nii närviliseks, et unustan ka asju, mida muidu tean.
8. ___ Mõte klassi ees vastamisest mind ei kohuta.
9. ___ Olen väga rahulik ja lõdvestunud kui klassikoosolekutel minu arvamust küsitakse.
10. ___ Klassi ees vastates lähevad mõtted sassi ja jutt takerdub.
11. ___ Grupiaruteludes võõraste inimestega vesteldes olen pinges ja närviline.
12. ___ Klassikoosolekutel küsimustele vastates olen täiesti pingevaba.
13. ___ Inimesega esimest korda vesteldes olen närviline.
14. ___ Klassi ees vastates olen pingevaba.
15. ___ Grupiarutelu osaledes olen pinges ja närviline.
16. ___ Ma ei karda kohtumistel sõna võtta.
17. ___ Äsja kohatud inimesega vesteldes olen täiesti pingevaba.
18. ___ Mulle meeldib grupiaruteludest osa võtta.
19. ___ Enamasti olen klassikoosolekutel närviline.
20. ___ Harilikult olen vesteldes rahulik ja pingevaba.
21. ___ Ma ei karda klassi ees vastamist.
22. ___ Klassikoosolekutel kardan enda arvamust avaldada.
23. ___ Mulle ei meeldi grupiaruteludes osaleda.
24. ___ Klassi ees vastates tunnen kehas pingeid ja seisan nagu soolasammas.

Lisa 3. WTC ehk suhtlemisvalmiduse küsimustik.

Järgnevalt on nimetatud 20 situatsiooni, kus inimene valib, kas suhelda või mitte. Oletame, et valik on täiesti vaba. Märki, palun, iga väite ees olevasse tühimikku kui suur on tõenäosus, et Sa alustaksid nendes situatsioonides ise suhtlemist. Valida võid kõigi numbrite vahel 0-st kuni 100-ni.

1. ___ Vestlus bussijuhiga
2. ___ Vestlus arstiga.
3. ___ Grupi võõraste inimeste ees kõnega esinemine.
4. ___ Järjekorras seistes tuttavaga vestlemine.
5. ___ Poes müüjaga vestlemine.
6. ___ Kõnelemine suure hulga sõprade seltskonnas.
7. ___ Vestlus politseinikuga.
8. ___ Vestlus paari võõraga.
9. ___ Järjekorras seistes sõbraga vestlemine.
10. ___ Restoranis ettekandjaga vestlemine.
11. ___ Kõnelemine suurema hulga tuttavate inimeste seltskonnas.
12. ___ Järjekorras seistes võõra inimesega vestlemine.
13. ___ Sekretäri vestlemine.
14. ___ Paari sõbra ees kõnega esinemine.
15. ___ Kõnelemine väikse hulga tuttavate seltskonnas.
16. ___ Jutuajamine kojamehega (kojanaisega).
17. ___ Kõnelemine suure hulga võõraste inimeste seltskonnas.
18. ___ Poiss- või tüdruksõbraga vestlemine.
19. ___ Paari sõbra seltskonnas vestlemine.
20. ___ Tuttavatest koosneva seltskonna ees kõnega esinemine.

Lisa 4. SPCC ehk suhtlemiskompetentsuse küsimustik.

Järgnevalt on nimetatud 12 situatsiooni, milles sul võib olla vaja suhelda. Inimeste võimed edukalt suhelda on väga erinevad. Vahel on sama inimene ühes situatsioonis kompetentsem suhtleja kui teises. Palun märki iga väite ees olevasse tühimikku kui kompetentne Sa enda arvates igas allpool kirjeldatud situatsioonis oled.

Oleta, et 0= täiesti ebakompetentne ja 100= kompetentne. Valida võid kõigi numbrite vahel 0-st kuni 100-ni.

1. ____ Grupi võõraste inimeste ees kõnega esinemine.
2. ____ Tuttava inimesega vestlemine.
3. ____ Kõnelemine suure hulga sõprade seltskonnas.
4. ____ Vestlus paari võõraga.
5. ____ Jutuajamine sõbraga.
6. ____ Kõnelemine suurema hulga tuttavate inimeste seltskonnas.
7. ____ Jutuajamine võõraga.
8. ____ Paari sõbra ees kõnega esinemine.
9. ____ Kõnelemine väikse hulga tuttavate seltskonnas.
10. ____ Kõnelemine suure hulga võõraste inimeste seltskonnas.
11. ____ Paari sõbra seltskonnas vestlemine.
12. ____ Tuttavatest koosneva seltskonna ees kõnega esinemine

Lisa 5. Valemid suhtlemisärevuse, -valmiduse ja -kompetentsuse ning nende alaskaalade punktide arvutamiseks.

K järel olev number näitab, mitmenda küsimuse väärtusega on tegemist.

Suhtlemisärevuse punktide arvutamine:

Suhtlemisärevus avalikul esinemisel =	18+K8+K14+K21-K7-K10-K24
Suhtlemisärevus koosolekutel =	18+K4+K9+K12-K2-K19-K22
Suhtlemisärevus grupisituatsioonides =	18+K1+K6+K18-K11-K15-K23
Suhtlemisärevus kahekesi suheldes =	18+K16+K17+K20-K2-K5-K13

Üldine suhtlemisärevus = kõigi nelja alaskaala väärtuse summa.

Suhtlemisvalmiduse punktide arvutamine:

Suhtlemisvalmidus avalikul esinemisel =	$(K3 + K14 + K20) / 3$
Suhtlemisvalmidus koosolekutel =	$(K6 + K11 + K17) / 3$
Suhtlemisvalmidus grupisituatsioonides =	$(K8 + K15 + K19) / 3$
Suhtlemisvalmidus kahekesi suheldes =	$(K4 + K9 + K12) / 3$
Suhtlemisvalmidus võõraga suhtlemisel =	$(K3 + K8 + K12 + K17) / 4$
Suhtlemisvalmidus tuttavaga suhtlemisel =	$(K4 + K11 + K15 + K20) / 4$
Suhtlemisvalmidus sõbraga suhtlemisel =	$(K6+K9+ K14 + K19) / 4$

Üldine suhtlemisvalmidus = (võõras + tuttav + sõber) / 3

Suhtlemiskompetentsuse punktide arvutamine:

Suhtlemisvalmidus avalikul esinemisel =	$(K1 + K8 + K12) / 3$
Suhtlemisvalmidus koosolekutel =	$(K3 + K6 + K10) / 3$
Suhtlemisvalmidus grupisituatsioonides =	$(K4 + K9 + K11) / 3$
Suhtlemisvalmidus kahekesi suheldes =	$(K2 + K5 + K7) / 3$
Suhtlemisvalmidus võõraga suhtlemisel =	$(K1 + K4 + K7 + K10) / 4$
Suhtlemisvalmidus tuttavaga suhtlemisel =	$(K2 + K6 + K9 + K12) / 4$
Suhtlemisvalmidus sõbraga suhtlemisel =	$(K3 + K5 + K8 + K11) / 4$

Üldine suhtlemiskompetentsus = (võõras + tuttav + sõber) / 3

Käesolevaga kinnitan, et olen korrekselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Reet Lulla